

nundan sorumlu tutularak Belgrad'da kementle boğulan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa infazdan önce namazını kılmış, vücudunun toprağa düşmesi için bulunduğu odanın kilimlerini toplamış ve cellâda sanatını maharetle icra etmesini söylemişti (Silâhdar, II, 123-124). Aynı şekilde Budin Beylerbeyi Arslan Paşa cellât şâkirdi Tur Ali'den kabzayı sıkı tutup işi çabucak bitirmesini istemişti (Selânikî, I, 26-27).

Saraydaki infazlar birinci avluda Bâbüsselâm yakınında sağdaki çeşme önünde veya Divan Meydanı'nda yapılırdı. "Cellât Çeşmesi" adıyla bilinen bu çeşmenin ve ibret taşının ürpertici bir şöreti vardı. Boyunları vurulan suçluların başları ibret için bu taş üzerine konulur, cellâtlar kullandıkları aletlerin kanlarını bu çeşmede yıkarlardı. Divan Meydanı'nda yapılan infazları padişah Kasr-ı Adl'den seyredebilirdi. Nitekim 1600'de isyan eden Hüseyin Paşa'nın idamını III. Mehmed Kasr-ı Adl'den seyretmiş, bunu farkeden mahkûm padişahatın affedilmesini istemiş, ancak hükûm infaz edilmişti. Sarayda cellâtlar tarafından yapılan infazlar hakkında duyduklarını anlatan bazı Batılılar bu arada yanlış bilgiler vermişlerdir (bk. Eremya Çelebi, s. 156).

İstanbul'da saray dışında idam hükümleri daha çok Yedikule Zindanı'nda infaz edilirdi. Suçlu görülen devlet adamları önce burada hapsedilir, daha sonra çavuşbaşı veya bostancının nezâretinde birkaç cellât tarafından idam hükmü yerine getirilirdi. Fâtih Sultan Mehmed devrinin (1451-1481) ünlü veziriâzamı Mahmud Paşa 1474 yılında burada idam edilmiştir. Aynı şekilde 1595'te Sadrazam Ferhad Paşa Yedikule'de hapsedildiği odada boğularak öldürülmüştür (Selânikî, I, 384).

İdam hükmünü İstanbul dışında vilâyet ve kazalara ulaştıranlar bazan beraberlerinde cellât götürür, çok defa da gittikleri yerlerde beylerbeyi veya kadıdan cellât isterlerdi. Taşrada idam edilen siyasî mahkûmların kesik başları İstanbul'a getirilir ve Bâb-ı Hümayun önünde teşhir edilirdi.

Âdi suçlardan mahkûm olanlar, sabıkalı hırsızlar şehrin belli yerlerinde ve özellikle suç işledikleri yerde, bazan soydukları ev veya dükkânın kapısı önünde asılırlardı. Suçluların infazdan önce veya sonra ibret için sokaklarda gezdirilmesi yahut belli bir yerde teşhir edilmesi âdeti. Askerî ocaklardan idama mahkûm olanların ölüm cezaları cellâtlar tarafın-

dan değil ocak içerisinde asesbaşının nezâretinde ifa edilirdi.

İdam edilen kimselerin mücevherleri dışındaki eşyaları genellikle cellâtlara ait olurdu. Bu tür eşya biriktirilerek yılda bir iki defa pazara götürülür, "cellât mezadı" adıyla topluca satışa çıkarılır, bedeli cellâtlar arasında paylaşılırdı. 1592 sipahi ayaklanmasında öldürülen yüzden fazla âsinin elbiseleri arabalarla bit pazarına götürülerek cellâtlar tarafından satılmıştı (Selânikî, I, 384). Cellât mezadında bazan çok değerli şeyler bulunur, fakat uğursuzluk getireceği inancıyla alıcısı az olduğundan bunlar umumiyetle değerinin çok altında fiyatla satılırdı.

Cellâtlar idamın şekline göre farklı aletler kullanırlardı. Bunların başında kılıç, çeşitli kementler, kiriş, yay, balta vb. gelmektedir. Evliya Çelebi, cellât yardımcılarının yedişer parça alet taşıdıklarını, "hiçbirisinin yüzünde nur eseri görülme-yip çehrelerinden zehir aktığını" söylemektedir (*Seyahatnâme*, I, 518).

Osmanlı sarayında cellât bulundurulması âdeti Tanzimat dönemine kadar devam etmiş, Sultan Abdülmecid bu uygulamaya son vermiştir. Bundan sonra infazlar ücretle tutulan kimselere yaptırılmıştır.

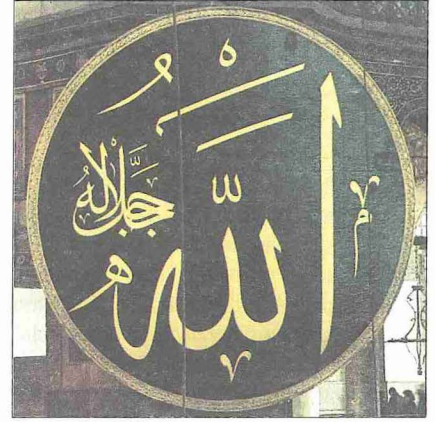
Türk toplumunda cellâtlara ve yaptıkları işe daima menfi gözle bakılmıştır. Ölümlerinde cesetleri normal mezarlıklara defnedilmeyerek cellât mezarlığında toprağa verilmiştir. İstanbul Eyüp'te böyle bir mezarlık bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, *Ruus*, nr. 255, s. 56; İbn Ferhûn, *Tebşirâtü'l-hükkâm*, Kahire 1301, II, 195; İbn Haldûn, *el-İber*, I, 185; Hadîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman* (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 1991, s. 173, 270; Selânikî, *Târih* (İpsirli), I, 26-27, 384; II, 439, 840, 846-847; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, I, 441; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 517-518; Naîmâ, *Târih*, II, 230; Silâhdar, *Târih*, II, 123-124; Eremya Çelebi Kömürçüyan, *İstanbul Tarihî (XVII. Asırda İstanbul)* (trc. H. D. Andreas-yan), İstanbul 1988, s. 156; d'Ohsson, *Tableau général*, III, 241; VI, 256, 258; *Mecelle-i Umûr-ı Belediyeye*, I, 900-901; Danişmend, *Kronoloji*, III, 311, 319-320, 413; Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, Ankara 1963, s. 118, 122, 124, 141; R. Ekrem Koçu, *Osmanlı Tarihinin Panoraması*, İstanbul 1964, s. 279-281; a.mf., "Cellad, Cellad Ocağı", *İst.A*, VI, 3426-3428; Uriel Heyd, *Old Ottoman Criminal Law*, Oxford 1973, s. 267, 269; Fahreddin Atar, *İslâm Adliye Teşkilâtı*, Ankara 1979, s. 216-217; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), II, 107-108; Pakalın, I, 273; II, 526-527; TA, X, 127-129; Abdülkadir Özcan, "Asesbaşısı", *DİA*, III, 464.

MEHMET İPŞİRLİ

Celle celâluh lafzının "Allah" ismiyle birlikte yazılı olduğu bir levha - Ayasofya Camii / İstanbul

CELLE CELÂLUH

(جل جلاله)

Allah Teâlâ hakkında kullanılan
bir saygı ifadesi.

"Büyüklik, ululuk, yücelik" mânasındaki celâl ile aynı kökten türeyen ve "büyük ve yüce oldu" anlamına gelen **celle** fiilinden oluşmuş bir tabirdir. Allah lafzı ve Allah'ın isimlerinden biriyle zikredildiği yerde "azameti yüce ve ulu olan" anlamında bir saygı ifadesidir. Bunun yerine **celle şânuh** (şâni yüce olan) veya **celle ve alâ** (azametli ve yüce olan) ifadeleri de kullanılmaktadır. Hat sanatında lafza-i celâlin yanında onun karakterine uygun bir istifle yazılmaktadır. Bilhassa cami ve mescidlerin kible duvarlarına konulması âdet olan celi-sülûs levhalarında çok güzel istiflerine rastlanmaktadır (bk. CELİL; ZÜ'İ-CELÂL ve'İ-İKRÂM).

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "cll" md.; Firûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-muhtâ*, "cll" md.; Kâmûs-ı Türkî, "celâl" md.; *Türk Lugatı*, "celâl" md.; Ahmed eş-Serbâsî, *Meusû'atü lehü'l-esmâ'ü'l-hüsnâ*, Beyrut 1402/1981, I, 226-230, 402-409.

HULÛSİ KILIÇ

CELLE ŞÂNUH

(جل شأنه)

"Şanı yüce olsun" mânasında Allah lafzının geçtiği yerde zikredilen bir saygı ifadesi
(bk. CELLE CELÂLUH).